

GELENEKSELÇİLİK-DAVRANIŞSALCILIK TARTIŞMASINI BAĞLAMINDA ANLAMAK

Erdem Özlük
Selçuk Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Araştırma Görevlisi

Özet

Uluslararası İlişkiler disiplininin tarihini büyük tartışmalar üzerinden yazmak bir gelenek halini almıştır. Bu tartışmalardan ilki olan İdealizm-Realizm tartışması, disiplinin terminolojisini yerleştirmek ve sınırlarını tespit etmek konusundaki katkıları ile disiplinin kurucu tartışması sayılır. İkinci büyük tartışma olarak adlandırılan Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışması ise disipline özerklik ve daha “bilimsel” bir hüviyet kazandırmıştır. Bu tartışmada Davranışsalcılığın oynadığı rol özellikle vurgulanmalıdır. Sistem yaklaşımları, oyun teorileri, veri depolama, karar alma yaklaşımı, simülasyon, analiz düzeyi, çatışma çözümlemesi ve içerik analizi başta olmak üzere birçok başlıkta Davranışsalcılığın disipline önemli katkıları olmuştur. Doğa bilimlerinin kullandığı yol ve yöntemlerin UI çalışmalarında da kullanılabileceğini savunan Davranışsalcılar, Uluslararası İlişkiler eğitime pedagojik ve metodolojik anlamda da hatırı sayılır bir katkı yapmışlardır. İkinci büyük tartışma sadece belirli bir dönem için disiplini etkilememiş; disiplinin bugünü bile şekillendirmiştir. Davranışsalcılar postpozitivistlerin eleştirilerine maruz kalıp, pozitivizmle malul olsa da; etkileri hala hissedilen bir tartışma olarak, UI teorisinin en azından tarihsel omurgasındaki önemli halkalardan biri olmayı sürdürmektedir. Bu anlamda Davranışsalcılığı ve ikinci büyük tartışmayı bağlamında ele almak tarafların anlaşılması ve disipline katkılarının takdir edilmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Gelenekselcilik, davranışsalcılık, idealizm, realizm, ikinci büyük tartışma.

Traditionalism vs. Behavioralism: Understanding the Second Great Debate in its Context

Abstract

It has become a tradition to write the history of International Relations (IR) discipline over the great debates. Idealism-Realism debate, the first among them, is seen as the founding debate through its contribution in settling the terminology of the discipline and determining its boundaries. Traditionalism-Behavioralism debate, known as the second debate, has led the discipline gain autonomy and “more scientific” identity. In this debate, the role of Behavioralism should be further emphasized via system(ic) approaches, game theories, data making, decision-making approach, simulation, level of analysis, conflict resolution. Behavioralists, defending the methods of natural sciences could be applied within the IR, has made a remarkable contribution in IR education both in pedagogical and methodological ways. The debate did not affected the discipline not for some period but it has also shaped its current era. The debate still continues to be one of the important links in the historical backbone of the discipline. It is important to evaluate Behavioralism and the second great debate in its context in order to understand and appreciate the sides and their contributions in the discipline.

Keywords: Traditionalism, behavioralism, idealism, realism, second great debate.

Gelenekselcilik-Davranışsalcılık Tartışmasını Bağlamında Anlamak

GİRİŞ

Özgün bir disiplin olarak Uluslararası İlişkiler'in milâdı, yaygın şekilde kabul edildiği üzere I. Dünya Savaşı'nın sonuna tekabül eder. Savaşın bir ürünü olan disiplinin ilk yıllarında, uluslararası ilişkilerde barışın tesisi imkânlarını temel analiz parametresi olarak benimseyen İdealizm etkili olmuş ancak iki savaş arası dönemde konjonktür olabildiğine Realist bir havaya bürününce, uluslar arasındaki ilişkiler barıştan/işbirliğinden ziyade "sıfır toplamlı bir oyun" içindeki "gerçekler" üzerinden analiz edilmiştir. Disiplinin hüviyetini kazanmasında ve ilk adımlarını atmasında; terminolojisini yerleştirmek, sınırlarını çizmek gibi asli görevleri üstlenen İdealizm, bu sıfatı ile disiplinin gerçek anlamda ilk kuramsal çerçevesi unvanını da kazanmıştır. İdealistler "nasıl daha barışçıl bir dünya yaratabiliriz? I. Dünya Savaşı gibi büyük felaketlerin önüne nasıl geçeriz?" sorunsalını tartışmaya açarak alana bir disiplin hüviyeti kazandırmayı başarmışlardır (Çalış/Özlük, 2007: 229).

Bu İdealist duruşa karşılık, güç dengesi politikalarının yeniden işlemeye başladığı 1930'lu yılların pratiği ve E. H. Carr'ın provokatif retoriği, İdealizm'i derinden sarsmış ve kendilerini Thucydides'den, Kautilya'dan beri dile getirilen *gerçeklerin* sözcüleri olarak tanımlayan Realistler, disiplinde ağırlıklarını hissettirmişlerdir. Uluslararası ilişkilerin mantığını anlayabilecek, dünya politikalarını analiz edebilecek, sorunların nedeni ve çözümüne dair en geçerli reçeteyi sunabilecek "güç" ve "gerçeğe" sahip olduğunu savunan Realizm, geniş bir yelpazede yankı bulmuştur. Realizm basit bir mantığa, daha az karmaşık bir açıklama biçimine ve meta anlatılarla bezeli, sözde insan doğasına dayalı genellemelerle zenginleştirilmiş bir çerçeveye ve dolayısıyla çok büyük kitleleri kendisine bağlayacak bir cazibeye sahiptir (Uzgel, 2004: 18-19). Bu bağlamda da, disiplinde hem en geniş spektrumda kabul görmüş hem de en çok

eleştiriye maruz kalan yaklaşım olmuştur. Hatta birçoklarına göre aslında disiplindeki diğer teorilerin de varlık sebebini teşkil etmiştir; ne yazık ki çoğu defa Realizmi sarsabildiği ölçüde bir yaklaşım ya da paradigma kabul görmüş ve özgün olarak nitelendirilmiştir. Ancak gerçekte Realizm, adı uluslararası ilişkiler olarak tanımlanan ilişkiler yumağını tanımlamakta kısa sürede (hatta hemen II. Dünya Savaşı sonrası dünyasını analiz etmekte) yetersiz kalmış; etkisini yitirmeye, taraftarlarını kaybetmeye başlamıştır.¹

Çünkü II. Dünya Savaşı hem savaşın mahiyeti açısından hem de sonuçları bakımından ilkinden birçok noktada ayrılmaktadır. Savaşın hemen sonu ile doğum yeri Avrupa olan disiplinin merkezi, dünya politikasındaki güç merkezinin hareketine paralel bir biçimde Amerika'ya doğru kaymış, bir aktör olarak ABD'nin oynadığı role uygun bir şekilde de disiplinin içeriği değişmiştir (Smith, 2002: 67–85). Savaş sonrasında İdealist ve Realist (Gelenekselcilik) bakış açıları öz olarak anakronik, konjonktür ise algılanamayacak kadar anomali bir nitelik kazanmıştır. Bu gelişmelerin etkisi ile yeni çözümlene araçlarına ihtiyaç hâsıl olmuş ve bu ihtiyaç, disiplinde ikinci büyük tartışma olarak da adlandırılan Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışmasının doğuşunu tetiklemiştir (Özlük, 2006: 10).

Gelenekselcilik Davranışsalcılık tartışması² Uluslararası İlişkiler disiplinde 1950–1970 yılları arasında etkili olmuş bir tartışmadır. Çalışma bu tartışmanın zamanı, zemini ve anlamı üzerinde odaklanacak ve tartışmanın taraflarını ve tarafların temel tezlerini ve birbirlerine yönelik eleştirilerini analiz edecektir. Daha çok metodolojik bir tartışma olarak adlandırılan bu tartışmanın Davranışsalcı eksenini, özellikle ABD'de yürütülen Uluslararası İlişkiler çalışmalarında halen etkisini göstermektedir. Bu anlamda tartışma birçoklarının iddia ettiği üzere etkisini kaybetmiş bir tartışma olarak değerlendirilemeyeceği gibi bu çalışma da sadece tarihsel bir analiz olarak görülmemelidir. Uluslararası İlişkiler disiplininin özerkliğini kazanmasında ve metodolojik sorunların tartışılmasında yadsınamayacak katkıları olan bu tartışma ile disiplinin gerçek anlamda bir disiplin olup olmadığı da sorgulanmıştır. Tartışma hem doğuşu hem de tezleri ile Soğuk Savaş ortamındaki koşullardan derinden etkilenmiştir. Bu yönü ile ideolojik bir yön de içermektedir. Çalışma tartışmanın ve özelde de

1 İdealizm-Realizm tartışmasının ve her bir paradigmanın tek başına ne anlama geldiği, disipline neler kattığı ile ilgili olarak bu konuda temel kaynak olarak gösterilen çalışma için bkz: (Griffiths, 1992).

2 Disiplinde tartışmanın ismi ile bir oydaşmanın olduğunu söyleyebilmek zordur. Yaygın olarak kullanılan Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışması dışında bilim ya da bilimselcilik (*scientism*) ve tarih ya da tarihselcilik tartışması tabiri de kullanılmaktadır.

Davranışsalci eksenin ideolojik reflekslerini de çözümlmeyi amaçlamaktadır. Tartışma ideolojik yönüne, enerjisinin büyük bir bölümünü metodolojik sorunsallara ayırmış olmasına, ABD'deki akademisyenler dışında gelip geçici bir fenomen olarak görülmesine rağmen disiplinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Çalışma bu katkıları ortaya koymanın yanında tartışmaya yönelik eleştirilere de yer vermektedir.

1. TARTIŞMANIN ZAMANI ve ZEMİNİ

Uluslararası İlişkiler disiplininin yaklaşık bir asırlık tarihinde etkili olmuş tartışmalar ve yaklaşımlar pratikte yaşanan gelişmelerden doğrudan etkilenmiş ve büyük oranda pratikten beslenmişlerdir. Bu anlamda siyasi tarih açısından kırılma noktaları olarak değerlendirilen gelişmeler Uluslararası İlişkiler disiplininde de epistemik kırılmaların yaşanmasına yol açmıştır. Disiplinin I. Dünya Savaşı'ndan sonra özgün bir çalışma alanı olarak doğması, II. Dünya Savaşı ile yeni bir döneme geçiş yaşanması, dekolonizasyon süreci, Vietnam Savaşı, Petrol Krizi vb. gibi gelişmeler ve nihai olarak da Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile disiplinindeki büyük tartışmalar (*great debates*) arasında tesadüf ile açıklanamayacak düzeyde bir paralellik vardır. Bununla birlikte disiplinin tarihini sadece bu kırılma noktaları üzerinden yazmak epistemik birikimi ve disiplinin köklerini oluşturan geleneği görmezden gelmek olacaktır. Zira disiplinin köklerini oluşturan gelenek,³ disiplinin otonomisini kazanması ile büyük tartışmaların çıkmasına yol açmış (Evans, 1972: 722) ve özgün bir çalışma olarak doğduğu andan bugüne uzanan çizgide, büyük tartışmalar üzerinden disiplinin tarihini yazmak bir gelenek halini almıştır (Wæver, 1997: 8; Brown, 1997: 11).

Disiplinin yaklaşık bir asırlık tarihindeki üç büyük tartışmanın⁴ ikincisi 1950-1970 yılları arasında etkili olan Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışmasıdır. Bu tartışmanın sınırları, uluslararası politikanın zemininde yaşanan önemli hareketliliklere paralel olarak netleşmiş ve o dönemde yaşanan gelişmeler tartışmanın zeminini belirlemiştir. Bu dönemde Westphalia

3 Burada gelenekten kastedilen şey, disiplinin otonomisini kazanmadan önce "diplomasi tarihi, uluslararası hukuk, siyaset bilimi, ekonomi, strateji ve jeopolitik" konusunda yürütülen çalışmalardır.

4 Disiplinde aslında üç tartışmanın değil dört ve hatta beş tartışmanın yaşandığını iddia edenler olduğu gibi, disiplinin tarihini tartışmalar üzerinden yazmanın disiplinin gerçek tarihini algılamak konusunda bazı sıkıntılar doğurduğunu ileri sürenler de vardır. Ancak disiplinde üç büyük tartışma tasnifi büyük oranda kabul gördüğü için bu çalışmada da temel referans olarak alınmıştır.

Antlaşması'ndan beri kimi zaman aksamış olsa da yaklaşık üç asır boyunca uluslararası sistemde yer alan aktörlerin davranış kalıplarını şekillendiren güç dengesi sistemi sona ermiş ve iki dünya savaşını kendi orta sahasında yaşayan Avrupalı güçler geçmişe oranla güçlerini kaybetmişlerdir. Bu durum Avrupa merkezli dünya politikalarında bir özne değişimini beraberinde getirmiş ve daha global bir uluslararası ilişkiler algısı yerleşmeye başlamıştır. Yine bu dönem ile birlikte ideolojiler devletlerin dış politika formasyonlarını ve birimler arası ilişkileri şekillendirmeye başlamıştır. Savaşın yaralarını sarmak kolektif bilinci yeniden öne çıkarmış, başta Avrupa'da olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde entegrasyon hareketleri hız kazanmıştır. Ulus inşası; kolonilerin çözülmesi ile I. Dünya Savaşı'ndan sonra en parlak yıllarını geçiriyor; demokrasi dalgası kesintili olsa da artık her yerde hissediliyordu. Bilim ve teknolojideki gelişmeler ise insanlığın neolitik ve sanayi devrimlerinden sonra üçüncü büyük devrimin eşiğinde olduğunu gösteriyordu (Skolnikoff, 1993: 5).

İşte tüm bu faktörler bir ilişki türü olarak uluslararası ilişkileri etkilediği düzeyde disiplinin ajandasını da birincil planda etkiledi (Fox/Fox, 1966: 7). Zira yeni dönem, gelişmeleri anlamaya ve çözüm üretmeye yönelik yeni tartışmaları beraberinde getirse de, sorunlar katlanarak artıyordu. Bu nedenle disiplinin “sorun çözücü” (*problem solving*) niteliği yine öne çıkıyor ve tehditler ile çözüm yolları arasında sıkışmış disiplin, yeni bir yöne doğru kaymaya başlıyordu (Weiss, 2005: 302). Ancak İdealizm ve Realizm'in devlet merkezli duruşu (Milner, 1998: 764; Crawford, 2000: 79), bu dönemi algılamakta yetersiz kaldı ve yeni paradigmlar -Kuhn'un kullandığı anlamda- *olağan dönemi* sarstı. Dış politika yönelimli disiplinin politika yapıcılara alternatifler sunmadaki yetersizliği herkesçe görülüyordu. Artık hem bir ilişki türü olarak hem de bir disiplin türü olarak Uluslararası İlişkiler'in gündemi yeni dil, yol ve yöntemlerin kullanılmasını zorunlu kılmaya başlamıştı (Alger, 1963: 406). Alışılmış söylemler ve bunlarla yürütülen tartışmalar yeni dönemin parametrelerini karşılamakta yetersiz kalıyordu (Thompson, 1952: 434-445).

Bu pratik gerekçeler ve sosyal bilimlerin genelinde yaşanan paradigmatik değişimlerin de etkisiyle, geleneksel Uluslararası İlişkiler anlayışına alternatif arayışlar disiplinde giderek daha çok tartışılmaya başlandı. Disiplinin doğuşundan beri disiplini şekillendiren iki temel etken (yani olgu ve olay) üzerinde yoğunlaşmak uluslararası ilişkileri anlamak adına yeterli değildi. Artık meseleye yeni bir boyuttan bakmak, disiplinin ihmal edilmiş üçüncü boyutu (yani yöntem -*metodoloji*) üzerinde de yoğunlaşmak gerekiyordu (King, 1989:146). Oysaki Uluslararası İlişkiler'deki üçüncü boyut çalışmalarına yönelik “geç ilgi” sosyal bilimlerin birçok alanında neredeyse yarım asırlık bir ömre ulaşmış ve yöntem üzerinde sosyal bilimlerde de belli bir aşama kaydedilmişti. Teknoloji, iletişim ve bilişim alanındaki gelişmeler ile ilişkilerin

ve ilişkilere ait çalışma ve tartışma alanının giderek genişlemesi ile Uluslararası İlişkiler disiplininde de yeni bir döneme doğru adım atılmış oldu (Keyfitz, 1979: 190; Vandenberg, 1959: 162).

Aslında bu değişim süreci II. Dünya Savaşı'nın öncesinde sosyal bilimcileri ikiye ayırmıştı (Plantan, 2002: 108). Bir kısım sosyal bilimciler özellikle de Siyaset Bilimi, Sosyoloji ve Psikoloji alanında çalışanlar; artık elde edilen veriler ve bu verileri analiz etmeye yarayan yeni teknikler sayesinde, toplumsal ve insani bilimlerin de, aynen doğa bilimlerinde olduğu gibi denenebilir, sınanabilir, şartlar oluştuğunda ya da normal şartlar altında, kendisini tekrar eden olgulara sahip ve kesin sonuçlar üretebilir bir aşamaya geldiğini iddia etmeye başlamışlardı. Onlara göre sosyal bilimler eğer “bilimsellik” iddiasında ise doğa bilimlerinin yol, yöntem ve ilkeleriyle hareket etmeliydi. Öte yandan sosyal bilimlerin bilimsel olması için illaki doğa bilimlerinin analiz yöntem ve kalıplarına sahip olması gerektiğini, geleneksel olarak bilinen yaklaşımların da bilimsel olmadığını; işin *sui generis* özelliklerinin olduğunu iddia edenler de vardı. Sosyal bilimlerin genelinde II. Dünya Savaşı sona erdiğinde bu tartışmanın tarafları sınırlarını keskinleştirmiş ve tartışma alevlenmeye başlamıştı.

Bu tartışma Uluslararası İlişkiler'e ilk olarak disiplinin özerkliğinin sorgulanması (Wolfers, 1947: 25) şeklinde yansımış, daha sonra tartışmalar metodoloji üzerinde yoğunlaşınca İkinci Büyük Tartışma'nın omurgası ortaya çıkmaya başlamıştı. Uluslararası İlişkiler'de bilimsel bir devrim gerçekleştir-meye aday olduğu iddiasını taşıyan Davranışsalcılar doğa bilimlerindeki araştırma tekniklerini kullanarak, geleceğe yönelik tahminlerde bulunmak adına uluslararası ilişkilerdeki kalıplar ve trendler üzerine yoğunlaşmayı tercih etmekteydiler (McClelland, 1969: 4). Çünkü Davranışsalcılara göre, bilimsel davranış belirli bir hedefe yönelmiştir ve bunlar önceden kestirilebilecek kadar geneldir (MacNeal, 1997: 314). Bilimin tarihsel olarak birçok soruna çözüm bulduğunu ve bilim sayesinde insanın doğayı kontrol edebildiğini vurgulayan Davranışsalcılar, bilimin aynı zamanda sosyal hastalıklara da çare bulabileceğine inanıyorlardı. Zira onlar doğa bilimlerindeki kurumsallaşmış araştırmanın sosyal bilimler için de geçerli olacağını ve doğa bilimleri ve sosyal bilimler arasındaki farkın abartıldığını iddia ediyorlardı (Kaplan, 1974: 443; Rapoport, 1970: 276; Smith, 1997: 202).

Böylelikle Davranışsalcılar hem formasyon olarak hem de kullanmış oldukları araştırma yöntemleri bakımından Gelenekselcilerden birçok noktada ayrıldılar. Zaten Davranışsalcı paradigmanın temsilcisi konumda olan birçok isim uluslararası ilişkiler ile ilgilenmeden önce başta doğa bilimleri olmak üzere farklı disiplinlerin çatısı altında çalışmalarını sürdürmekteydiler. Önemli bir bölümü ise doğa bilimlerinin mantığı ile donanmış idi. Modeller, zaman

serileri, matematik ve istatistikî araştırma tekniklerini sıklıkla kullanıyorlardı. Özellikle ABD’de 1960’larda Uluslararası İlişkiler öğrencilerinin sözcük dağarcığı istatistiksel ve matematiksel yeni kavramlarla çeşitlenmiş (Braumoeller/Sartori, 1999; Pfaltzgraff, 1974: 31-35), yeni analiz araçları ile birlikte bakış açıları değişmişti (Zinnes, 1968: 258). Formasyon anlamındaki bu farklılık doğru orantılı olarak çalışma konularına ve yöntemlerine de yansımakta gecikmedi. Davranışsalcılar 1950’li yılların sonundan itibaren; *kavramsallaştırma* (daha kesin ya da kesinleştirilebilir olgular üzerinde yoğunlaştılar), *tarihsel açıklama* (tarihteki teklikler yerine genellikler üzerinde durdular), *kanıtlama* (a priori mantığa dayanmak yerine veri topladılar), *varsayım testi* (ki bu konu Gelenekselcilerin hiç başvurmadığı bir başlıktı) ve son olarak da *teori* (teori normatif eğilimlerle ve fakat ampirik terimlerle ifade edilmeli) gibi temel konu başlıklarında Gelenekselcilerden ayrıldılar (Hass, 1974:7).

Bu ayırım noktalarının kaçınılmaz sonucu olarak Davranışsalcılar, gözlemlenebilir yapı ve gerçeklerle gözlemlenemez süreç arasında keskin bir ayırım yapıyor, önceliklerini yapı ve gerçekliklere veriyorlardı. Bu noktada kamuoyu yoklamaları, sibernetik, simülasyon, oyun teorileri, sistem modelleri, içerik analizi, vs. gibi konu başlıkları Uluslararası İlişkiler’in gündeminde de yerini almaya başladı (Deutsch, 1958: 278–284). Sadece analiz metodunu değiştirmekle kalmayıp aynı zamanda analiz edilen materyal türlerini de değiştiren Davranışsalcılık, yeni analiz yöntemleri ile birçok çevre tarafından Uluslararası İlişkiler’de bir devrim olarak görülmeye başlandı (Little, 1978: 181-182).

Her ne kadar Davranışsalcıların kendi içinde de hangi metotların kullanılacağı ile ilgili önemli farklılıklar olsa da (Ferguson/Little, 2004: 3; Mintz, 2005) Davranışsalcılık, Realizm’in determinizmini, güç ile örülmüş uluslararası ilişkiler mantığını ve “bیلardo topu” yaklaşımını açıkça reddetti (Hollis/Smith, 2000:853). İstatistiksel olarak ifade edilebilecek ve bu anlamda da ampirik ilişkilere dayalı bir uluslararası politika kurgulamaya çalıştı (Porter, 1994: 107). Örneğin Davranışsalcılar yaptıkları çalışmalarda çıkarım Realist yazımda çok büyük bir yer işgal etmesini eleştirerek, aslında çıkarım hesaplanamaz ve gözlemlenemez olduğunu ve bu yüzden de bilimsel olmadığını vurgulamışlardır (Aydın, 2004: 57; Wendt, 2001: 48).⁵

5 Realist yazımda önemli bir analiz birimi olan güç olgusunun da gözlemlenemediği ya da soyut şekilde tanımlanmaya devam ettiği müddetçe çok da fazla anlamının olmadığına yönelik tezler için ayrıca bakınız: (Singer, 1963: 420).

Davranışsalcılık, bunların dışında disiplinin özerklik kazanması adına da hatırı sayılır bir katkı yapmıştır. Disipline egemen geleneksel yöntemlerin ve büyük ağırlığı olan Felsefe ve Siyaset Bilimi etkilerinin temizlenmesi gerektiğini sıklıkla vurgulayan Davranışsalcılar, nevi şahsına münhasır yöntemleri ile özellikle siyaset teorisi ile iç içe geçmiş Uluslararası İlişkiler teorisi arasındaki ayrımın netleştirilmesini de sağlamışlardır (Schmidt, 2002: 118). Bu katkıları ile önceden yapılan analizlerin sınırlarını zorlayan ve daha kesin sonuçlara ulaşmayı hedefleyen Davranışsalcılar (Sylvan, 1994: 64) artık özgün bir disiplin olarak Uluslararası İlişkiler'in varlığını sorgulamanın anlamsız olduğunu da kanıtlamışlardır.

2. DAVRANIŞSALCI MÜDAHALE ve ETKİNİN ARKA PLANI

1960'lı yıllara gelindiğinde disiplinin dördüncü dalga olarak adlandırılan bir dönemi tecrübe ettiği başta Karl Deutsch olmak üzere birçok Davranışsalci tarafından yaygın bir şekilde kabul görmekteydi. İlk dalga; 1899–1907 La Hay Konferansları sonucunda oluşan havadan dolayı ağırlık kazanan “uluslararası hukuk” çalışmalarını kapsıyordu. İkinci dalganın etkili olduğu dönemde, I. Dünya Savaşı sonrası düzenlemelerin hayata geçirildiği Paris Barış Görüşmeleri “diplomasi tarihi” ve tarihçileri için çok iyi bir laboratuvar konumundaydı. Üçüncü dalga ise II. Dünya Savaşı sonrasında kendisini gösteren ve yeni kuşak Uluslararası İlişkiler mensuplarının bir ürünü olan Davranışsalcılıktı. Son dalga, analitik ve nicel araştırma teknikleri ve yöntemlerinin yaygınlık kazandığı, üçüncü dalganın uzantısı olarak beliriyordu (Star, 1974:345). Son iki dalga, ilk ikisinden farklı olarak yeni bir disiplin yaratmak gibi bir misyonu temel hareket noktası olarak benimsemişti. Çünkü Geleneksel Uluslararası İlişkiler yazımında bilimsel yol ve yöntemler neredeyse hiç kullanılmıyor bu da doğru orantılı olarak Uluslararası İlişkiler'in gerçek bir disiplin olmasını önliyordu (Özlük, 2008: 377).

Örneğin Finnegan'a göre, Davranışsalci devrim olmadan önce Uluslararası İlişkiler yazımında bilimsel metod⁶ kullanılan çalışmaların oranı %10'a bile ulaşamamıştı (Finnegan, 1972: 41). Ancak 1950'li yılların ortalarından itibaren ise başta ABD'de olmak üzere kendisini Uluslararası İlişkiler'in bir mensubu olarak gören herkes en azından bir çalışmasında

6 Davranışsalcılara göre, bilimsel metodun amacı eğilimlerimizi daha net bir şekilde göstermek ve prosedürlerin herkes tarafından bilinmesine ve yeniden kullanılmasına hizmet etmektir (Singer, 1990: 60).

Davranışsalci paradigmanın unsurlarını kullanmış ve bilimsel-nicel metotların kullanıldığı çalışmaların oranı büyük bir artış göstermiştir. Bu artışın altında yatan en temel gerekçelerden biri ABD'deki araştırma merkezlerinin (*think-thank* kuruluşlarının) özellikle nicel metotlarla yapılan araştırmalara sağlamış olduğu fonlardır. Örneğin 1946-1958 yılları arasında başta Siyaset Bilimi olmak üzere sosyal bilimlere tahsis edilen toplam maddi destek 85 milyon dolar düzeyinde iken sadece 1964 yılında bu miktar Ford Foundation,⁷ Rockefeller Foundation ve Carnegie Endowment'ın katkıları ile 100 milyon dolara ulaşmıştır (Plantan, 2002: 115). Bu kuruluşların katkıları ile hayata geçirilen çalışmalarda, üç özelliğin ön plana çıktığını görüyoruz: ilk olarak verileri nicelikselleştirmek ve somutlaştırmak; ikincisi toplanan veriler arasındaki ilişkileri matematiksel olarak ifade etmek ve son olarak ise, veriler ve elde edilen bulgular arasındaki eşitlikleri çözmeye çalışmaktı (Longley, 1993: 21-23). Artık bu nitelikteki çalışmalar ile 'nicelikselleştirme' (*quantification*) Uluslararası İlişkiler'in *sine qua nonu* haline geliyordu.

Yeni araştırma tekniklerini geliştiren, sosyal bilimlerde daha işlevsel bir teori kurgusunu pekiştiren, doğa bilimlerinin dilini alternatif bir dil olarak kullanmaya çalışan, sosyal bilimlerdeki ideolojileri analiz eden, doğa ve sosyal bilimleri bir çatı altında toplamaya çalışan (Deutsch/Russett, 1963: 19-20), Uluslararası İlişkiler'in otonomisini ilan eden, siyaset teorisi ile uluslararası teori arasındaki ayrımı keskinleştiren ve bu ayrım üzerinden normatif konuları marjinalleştiren Davranışsalcılığın disiplinde varlığını hissettirmesi ile disiplinde ABD ağırlığının yerleşmesi arasında çarpıcı bir paralellik olduğunu da eklemeliyiz (Schmidt, 2002: 14; Bremer, 2003: 4). Zira Lewis F. Richardson'u saymayacak olursak 1960'lı yıllarda Davranışsalci paradigmanın temsilcisi olarak nitelendirilen akademisyenlerin neredeyse tamamı Amerikalıydı.

Amerikalılar, Soğuk Savaş atmosferinde başta Sovyet tehdidinin etkisi ile kendi ülkelerinin güçlerini tespit etmek ve bu yolla propaganda yapmak amacı ile Davranışsalcılara büyük destek verdiler (Bauer, 1958: 11). ABD'nin açık desteğinin yanında CIA dâhil her yolla akademisyenleri bu yönde yönlendirmek için gizliden desteklediği de bilinmektedir. Çünkü Davranışsalcıların temel hareket noktası olan bilimsellik, bizatihi kendisi zaten meta bir anlatı olarak başlı başına bu kavramı kullananlara bir üstünlük sağlıyor

7 1958 yılında sadece 5 milyon dolar ayıran Ford Foundation, 1964 yılında 23 milyon dolarlık bir fonu Davranış bilimcilerine tahsis ediyordu. Ford Foundation'ın Amerika'da Davranışsalcıların yapmış olduğu çalışmalara yönelik katkısı için bakınız: (Cutler, 1958: 10).

ve bu da özellikle ideolojik söylemlere yaslanan bir çatışma döneminde ilgili taraflara savaşı sürdürme yönünde açık bir meşruluk zemini kazandırıyordu (Dryzek, 2006: 490). Soğuk Savaş döneminde bilimsel metot ve nesnel koşullar sosyalist söylemin temel dayanaklarını ve toplumsal hareketlerin akış yönünü belirleyecek güçte görünmekteydi. Özellikle yeni yetişen nesiller için eşitlik temelinde bilimsel bir yeryüzü cenneti vadeden ve bunu sadece ve sadece akılla kuracağını iddia eden bir söylem yeryüzü ölçeğinde karşı konulmaz bir cazibe merkezi yaratmaktaydı. Dekolonizasyonun parlak yıllarında her ne kadar milliyetçi hareketler güçlü görünseler de özellikle entelektüel çevreler için sadece Avrupa’da değil doğudan batıya kuzeyden güneye her yerde, komünist-sosyalist-sosyal demokrat ideolojiler içerdikleri *hümaniteryen* öz ve eşitlik ideali yanında anti-emperyalist görünüşü ile inanılmaz bir çekim merkezi oluşturmaktaydılar. “Bilimsellik” bu açıdan bakıldığında Batı’nın aşıl topuğunu oluşturmaktaydı (Chomsky, 1997; Leslie, 1994).

İşte tam da bu ortamda Davranışsalcılarının bilimsellik iddiasındaki yaklaşımları anti-komünist çevrelere içinde buldukları ideolojik savaş için ciddi bir sığınak, kullanışlı bir retorik altyapı sunmaktaydı. Bir yandan gençler ve sosyal bilimciler “sosyalistleşmekten” kurtarılırken, öte yandan da, özünde “sosyal” alanda ve “sözel” araçlarla sürdürülen bir savaş anlamına gelen Soğuk Savaş ortamında taraflara oldukça önemli mühimmat sağlanmış oluyordu (McDougall, 2000: 117-118). Özellikle davranış bilimleri ve onların paralelinde bilimselliklerini sürdürmeye çalışan Uluslararası İlişkiler gibi disiplinler Davranışsalcılığın bu dayanılmaz cazibesinden kurtulamamışlardı. Burada ikili bir mekanizmanın, Davranışsalcılarla Soğuk Savaş kahramanları arasında simbiyotik bir ilişkinin ortaya çıktığını kestirmek çok da güç olmasa gerek. Çünkü Davranışsalcı cazibe açıktan ya da el altından yapılan maddi-manevi desteklerle daha da güçlendirilmişti. Düşünce kuruluşları ve üniversitelere bazen doğrudan bazen de proje mukabilinde başta ABD olmak üzere bu dönemde aktarılan maddi kaynaklar “bilimsel” çalışmalara, dolayısıyla da Davranışsalcı akımın gelişimine destek sağlamıştı (Robin, 2001: 5-6. Larson, 2003: 617). Öte yandan bu akım başka kanallarla da beslenmekte ve desteklenmekteydi. Faşizm, Nazizm ve savaşın dehşetini yaşayan çoğu doğa bilimleri kökenli Avrupalılar da Amerika’ya göç etmişler ve Amerika’daki sosyal bilim çalışmalarına da katılmaya başlamış, geldikleri yer, bildikleri ve kullandıkları yöntemler de Davranışsalcılığı besler olmuştu (Bernstein, 2000: 43-45).

Ancak Davranışsalcılığın yükselişi sadece ABD’deki gelişmelere, bu gelişmeler doğrultusunda yapılan çalışmalara ve Amerikalı disiplin mensuplarının bu yöndeki çabalarına indirgenmemelidir. Çünkü zaten Soğuk Savaş ve bu savaşın uzantısı olarak ortaya çıkan nükleer, kimyasal ve biyolojik

silahlara dayalı tehdit, ulusal güvenlik ve dolayısıyla Uluslararası İlişkiler ile ilgili konuları da ister istemez doğa bilimleriyle de bağlantılı konular haline getirdi. Bilim ve teknikte ortaya çıkan gelişmeler çatışma, savaş ve barış konularının doğasını ve yönünü yeni bilgi, bulgu ve araçlarla yeniden belirledi ve Uluslararası İlişkiler disiplininin gündemi de bu gelişmelerden etkilendi. Buna “psikolojik savaş ve propaganda” gibi konular da eklenince disiplin için Davranışsalcı bakış bir tercih değil nerdeyse bir zorunluluk haline aldı. Ortaya çıkan zorunlu ilişki sadece gündemin değil içeriğin ve yöntemin belirlenmesini de beraberinde getirdi. Bu doğrultudaki gelişmeler akademik, siyasal ve sosyal çalışmalara damgasını vurmakta da gecikmedi (Singer, 1958: 92; Harty/Model, 1991: 721-723). Bu dönemde akademisyenlerin yürüttükleri çalışmalar, kullanmış oldukları araştırma yöntemleri ve analiz materyalleri disiplinde bilimsel bir devrimin (*scientific revolution*) yaşanmasına yol açmıştı. Ancak belirtmek gerekir ki bu devrim herkes için aynı sonuçları doğurmadı ve devrimi sürekli olarak sözde (*so-called*) devrim olarak nitelendirenler, Atlantığın diğer tarafından eleştirilerini yöneltmeye başladılar (Dunne, 1993: 308).

3. GELENEKSELÇİ KARŞI DURUŞ

Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışması, 1950’lerin başından 1960’lı yılların sonuna kadar disiplinin formasyonunu doğrudan etkilemiş ve bu tartışma sonrası dönemde Uluslararası İlişkiler çalışmaları, yeni bir boyut kazanmıştır. Bir “kuşak çatışması” olarak da adlandırılan bu tartışmada Davranışsalcılar, yeni araştırma teknikleri ve analiz metotları ile yeni kuşağı temsil ederlerken, Gelenekselciler olarak yaftalanıp artık aynı safta kalan İdealist ve Realistler ise eski kuşağın temsilcileri olarak değerlendirilmiştir. Bu tartışma, Amerikalı akademisyenlerin ABD’nin izolasyonist politikayı terk ettiği andan itibaren Uluslararası İlişkiler’e yönelik ilgilerinin artması ile ilk sinyallerini vermeye başladı. Tartışmayı özellikle ilk yıllarında Amerikalı ve İngiliz bakış açılarının çatışması olarak adlandırmak bu anlamda haksız bir değerlendirme olmayacaktır (Halliday, 1994: 27; Lijphart, 1974: 63). Öz olarak pozitivist, (Geller/Vasquez, 2004: 1; Smith, 1996: 16-17) formasyon olarak Anglo-Saxon akademisyenlerin bu kadar *aynı* iken hangi noktada tartıştıklarını anlamak zor olsa da, iki paradigma arasında anlamlı farklılıklar vardı (Denemark, 1999: 43-76).

Her şeyden önce Gelenekselciler, disiplinin asıl sahiplerinin kendileri olduğunu iddia ediyor; diğer disiplinlerde yeterince başarılı olamamış kişilerin Davranışsalcılık kisvesi altında Uluslararası İlişkiler çalışmalarına dâhil olmalarını kesinlikle kabul edemiyorlardı. Onlara göre Davranışsalcılık, disipline yöneltmiş en büyük tehditlerden biriydi (Puchala, 1990: 63). Çünkü

kendi metotları, modelleri ve doğa bilimine mahsus terminolojileri ile Uluslararası İlişkiler'e dâhil olmaya çalışanlar "uluslararası ilişkilerin" ve "Uluslararası İlişkiler" in gerçek doğasını asla özümseyemiyorlar ve çalışmalarında birçok noktayı görmezden geliyorlardı (Rosenau, 1965: 519). Neredeyse bir anlamda *tutunamayanlar* disiplini haline dönen Uluslararası İlişkiler'deki doğa bilimi eğiliminin temizlenmesi gerektiğini savunan Gelenekselciler, Davranışsalcıların iddia ettiği üzere doğa bilimlerindeki yaklaşımların sosyal bilimlerde de tekrarlanabileceği tezini şiddetle reddetmekteydiler (Wilmer, 2002: 19). Çünkü Gelenekselcilere göre; doğa bilimleri doğrusal ilerleme gösteren bir formasyona sahip iken sosyal bilimler için 'ilerleme' doğru bir tanımlama sıfatı değildi. Öte yandan doğa bilimleri birçok noktada tahmin için elverişli bir zemine sahip iken, sosyal bilimlerin böyle bir niteliği de yoktu (Chernoff, 2004: 52).

Doğa ve sosyal bilimlerin formasyon anlamındaki farklılığı üzerinden alevlenen tartışma çok kısa sürede daha geniş bir alana doğru yayılmaya başladı. Davranışsalcıların, karar alma yaklaşımı ile çıktıkları yolda, simülasyonu, sibernetiği, daha çok istatistiği ve matematiksel formülü kullanmaları alevlerin daha da artmasına yol açtı. Artık 1960'lı yıllarla birlikte Uluslararası İlişkiler akademiyası ikiye bölünmüştü. Bu dönemde akademik dergiler (örneğin *The Journal of Conflict Resolution-Orbis*), üniversiteler (örneğin *Chicago ve Princeton-Columbia*) iki farklı terminolojiye yaslanmakta, alana ait iki farklı sesi yansıtmaktaydılar.⁸ İşte bu ortamda daha önceden farklı cephelerde yer alan İdealistler ve Realistler artık bir cephede (Gelenekselciler safında) toplanmışlar, bir anlamda çığırından çıkmış Davranışsalcı temayülün önüne geçmeye çalışıyorlardı.

Gelenekselciler için Davranışsalcılar, nicelikselleştirmeye haddinden çok ağırlık veren, marjinal ya da uluslararası ilişkiler ile ilgili alakasız konulara sırf metodik kaygılarla önem atfeden; gerçekten uzak konularda model yaratma, metot geliştirme konusunda gereksiz çaba gösteren, bireyin değerlerini ve politik dünyadaki ideolojileri ihmal eden, uluslararası ilişkilerin aktörlerini ve dinamiklerini çok fazla dikkate almayan ve geleneksel araştırmaların ve tarihin katkılarını kayda değer bulmayan bir paradigmanın sözcüsüydüler (Finnegan, 1972: 42). Dahası, Gelenekselcilere göre Davranışsalcıların tüm çalışmaları uzun süreli zaman diliminde hiçbir anlam ifade etmeyecekti. Kavramları ölçülebilir materyaller haline sokmaya çalışan bu yeni kuşağın yaklaşımları ve diğer disiplinlerle olan yakın ilişkileri Uluslararası İlişkiler'in kurucu mantığı

⁸ Bu dönemde özellikle akademik dergiler arasındaki ayrım ve nicel ve nitel çalışmalara yer veren dergilerin listesi için bkz: (Grand, 2005: 9-11).

ile örtüşmüyordu. Sorunun insani yönü ve “ilişki” nosyonunun karmaşık boyutu ihmal edilmekteydi (Kim, 1965: 319).

Davranışsalcılar, uluslararası ilişkilerin en temel sorunlarını/sorularını çözümlmek adına ihmalkâr davranmaları, disiplinin boyutlarını aşan ölçüde kesinliğin peşinde koşmaları (Gaddis, 1987: 7) ve ele aldıkları konulara yönelik tahminde bulunma ve çözüm konusunda saplantılı olmaları bir diğer eleştiri noktasını teşkil ediyordu (Hoffmann, 1986: 181). Gerçekten de fetişist boyutta sayılar, gerçeklikle örtüşmeyen soyut modeller ile yakından ilgilenen Davranışsalcılar kimi zaman uluslararası politikanın gerçeklerini teğet geçiyorlardı. Mesela Morgan’a göre, Davranışsalcılar tarafından 1950’den 1970’li yılların başına kadar toplam 7.678 değişken uluslararası ilişkileri analiz etmek adına kullanıldı. Ancak toplam değişkenlerin sadece %2,4’ü istatistiksel olarak önemli bulgulara ulaşabildi (Morgan, 1987: 32).

Öte yandan Davranışsalcılar, kendilerini Gelenekselcilerden ayıran en önemli unsurun veri-depolama olduğunu, örneğin David Singer gibi önemli temsilcilerinin ağzından sürekli dile getirdiler (Singer, 1965: 69). Oysaki Davranışsalcılar çok büyük bir açılım olarak sunduğu veri-depolama, Gelenekselciler için disiplinin gelişimi adına hiç de olmazsa olmaz unsurlardan biri değildi (Halliday, 1994:27; Lijphart, 1974: 65). Onlara göre, bunca çabaya rağmen; özellikle ABD’deki araştırma merkezleri ve hatta doğrudan Amerikan hükümeti tarafından ekonomik açıdan hatırı sayılır ölçüde destek görmelerine, teknolojinin tüm imkânlarını veri-depolama ya da diğer teknikler için kullanmalarına rağmen Davranışsalcılar gerçek anlamda bir Uluslararası İlişkiler teorisi de üretmediler (Bernstein, 2000: 45). Ortada gerçekten bir devrim olmadığını iddia eden Gelenekselcilere göre, illa ki bir devrimden bahsetmek gerekir ise, bu devrim kesinlikle teorik alanda değildi; olsa olsa metodolojik alanda gerçekleşen bazı yeniliklerden söz edilebilirdi. Yani Davranışsalcılar şekli bir yenilik getirmiş olabilirlerdi ama öz aynen orada durmakta, bir yığın malumat hala analiz edilmeyi beklemekteydi.

Buna rağmen metodoloji anlamında da Davranışsalcılar pek çok açıdan kusurlu bulunmaktaydı. Davranışsalılık, bir Uluslararası İlişkiler teorisi olduğu savını taşımasına rağmen, Davranışsalcılar birbiri ile pek de uyumlu görünmeyen çok farklı unsurları ele aldıkları, ancak bu unsurların tarihsel bağlamlarını göz önünde bulundurmadan bunları bir araya getirdikleri için Gelenekselciler tarafından tarih-dışı⁹ (*ahistorik*) olarak nitelendirilmekteydi

9 Alker (1990: 161), Gelenekselcilerin Davranışsalılığa yönelttiği bu eleştiriyi tartışmanın geneline yayarak 1960-1970’lerde disiplinde etkili olmuş yaklaşımların *ahistorik* ve pozitivist bir karaktere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

(Goertz/Diehl, 1993: 147; Thompson, 1955: 167). Örneğin politik düzenlilikler peşinde koşan ve istatistikî düzenlilikler ile politik olanların aynı seyri takip edeceğini ileri süren Davranışsalcılar, tarihsel değişimin etkilerini, sosyal öğrenmenin getirdiklerini göz ardı etmişlerdi (North/Willard, 1984: 25). Kültürel faktörleri, ideolojileri ve sosyo-politik bazı unsurları –sadece karar alma yaklaşımı hariç- önemli bir analiz birimi olarak görmeyen Davranışsalcılar, ideolojik olarak ‘bilinçsiz-muhafazakâr’ bir formasyona sahipti. Çünkü sadece kayıt tutuyorlar ama şeylerin nasıl olması gerektiğine dair herhangi bir açılımda bulunmuyorlar ve bu yönü ile de bir anlamda statükoyu koruyorlardı. Üstelik çalışmalarında kullandıkları verileri genellikle resmi makamlardan aldıkları için devleti ve devlet merkezli yaklaşımları güçlendiriyorlardı (Banks, 1984: 10–14).

Gelenekselcilere göre, kendine özgü bir teorik yaklaşımdan yoksun, birtakım malumat ve modeller yığıntısından ibaret olan Davranışsalcılık, uluslararası ilişkilerin temel çalışma başlıklarına dair genel bir bakış açısı getirememiş, özel koşullar ve durumlar altında uluslararası politikanın süreci ile ilgili neredeyse hiçbir katkıda bulunamamıştı (Joynt/Corbett, 1978: 49). Bu yüzden Davranışsalcıların önemli bir kısmı Realizm’in genel mantığından kopamamış (Linklater, 2000: 3) ve Realist argümanlara sarılmaya devam etmişlerdi (Guzzini/Leander, 2001: 319). Temel analiz biriminin devlet olmaya devam etmesi, iç ve dış politika ayrımının keskin sınırlarının hala aşınmamış olması ve güç politikaları üzerine yapılan vurgular, Davranışsalcıların Realizm’den çok şey miras aldığına kanıtlarıydı (Ferguson/Mansbach, 1988: 25–28). Disiplinin, Realizm’in tarihselciliği yüzünden zemin kaybettiğini ileri süren Davranışsalcıların, Realizm’in özünü koruması ve sorunların Realist bakış açısı ile hangi metodolojik araçlarla yönetileceğini pekiştirmekten öteye geçememesi, Davranışsalcıların en temel açmazıydı (Schmidt, 2002: 11-12). Davranışsalcılığın başarısı Realizm’in araştırma sorunsallarını yönlendirme ve onların çalışmalarını detaylandırma kapasitesi ile eş tutulmuştur (Sjolander/Cox, 1994: 2). Hatta disiplinin soy kütüğüne dair özellikle Post-pozitivistlerin kaleme aldığı çalışmalarda aslında ikinci büyük bir tartışmanın hiç yaşanmadığı sadece İdealistler ile Davranışsalcılar arasında bir tartışmanın yaşandığı da sıklıkla vurgulanır olmuştur. Çünkü Post-pozitivistler asıl ayrımın İdealizm-Realizm değil İdealizm-Davranışsalcılık ayrımı olduğunu zikretmişlerdir. Çünkü onlara göre Realistler de Davranışsalcıydı -ya da bunun tersi (Cox, 1972).¹⁰

10 Benzer tespitler için bakınız (Tanrısever, 2000: 89-129).

Disiplindeki Davranışsalcı temayüle karşı en büyük ve önemli eleştiri Hedley Bull'dan geldi. Hatta ikinci büyük tartışmanın Davranışsalcıların ve/ya Amerikalıların sözcüsü olan Morton Kaplan ile Atlantığın diğer tarafının sözcüsü ve/ya Gelenekselci Hedley Bull arasında yaşanmış (Bull-Kaplan tartışması) bir tartışma olduğu bile iddia edildi (Forsyth, 1978: 411; Dunne, 1995: 125-157). Bull, Gelenekselcilerin eleştirilerini sistematik olarak ilk defa ifade etmesi bakımından onlar için önemli bir isim iken Kaplan, hem geliştirmiş olduğu sistem modelini savunmak adına Davranışsalcı paradigmanın daha iyi anlaşılması çabalarına hizmet ettiği hem de Bull'un eleştirilerinin doğrudan muhatabı olduğu için Davranışsalcıların sözcüsü konumundaydı. Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışması ile özdeşleştirilen Bull-Kaplan tartışmasında ilk eleştiriler 1966 yılında *World Politics* dergisinin sayfalarından Bull tarafından yöneltilmiştir. Davranışsalcıların kullandığı dili eleştirerek işe başlayan Bull'a göre;

“Davranışsalcıların kullandıkları dil oldukça sorunlu, terminoloji ise henüz oturmamıştı. Bu paradigmanın temsilcileri aynen Marksizm'in fraksiyonları arasındaki karşıtlığı andırır şekilde birbirlerine karşıydılar. Diğer disiplinlerde başarısız olup, kendi dillerini disipline taşıyan yeni kuşak, disiplinde yeni bir skolastizmin üremesine yol açtı. Davranışsalcılar Uluslararası İlişkiler'in temel sorunları ile ilgilenmekten kaçındılar ve sözde modeller ile uluslararası ilişkileri açıklamaya çalışıp, sayı ve ölçüm fetişistliğine kapılıp, teoriyi ihmal ettiler. Birçok disiplinde olduğu üzere Uluslararası İlişkiler'de de kesin kanılara ve verilere ihtiyaç var ancak bu ihtiyaç Gelenekselci çizgide kalarak da giderilebilir. Zira Geleneksel Uluslararası İlişkiler yazını bu açığı kapatacak bir yapıya sahiptir” (Bull, 1966: 361-377).¹¹

Bull'un bu sert eleştirilerine karşılık Morton Kaplan aynı derginin sayfalarında cevaplarını ve karşı eleştirilerini yöneltiyor ve çalışmasının başlığını 'yeni büyük tartışma' (*new great debate*) koyuyordu. Kaplan, Bull'a ve Gelenekselcilere cevaben;

11 Bull, bu genel eleştirilerin ardından Davranışsalcı paradigmanın önderi konumundaki isimlerin çalışmalarına atıfta bulunarak eleştirilerini özelleştirmeye başlıyor. Örneğin Morton Kaplan'ın sistem modelinde temel kurallar (*essential rules*) olarak adlandırdığı şeylerin, aslında uluslararası ilişkilere dair yapılan günlük tartışmalarda bile kullanılan yorumlar kadar basit olduğunu belirterek, bu yaklaşımın özgün olmadığını Kaplan'ın sadece entelektüel bir egzersiz yaptığını ima ediyordu. Bull'un eleştirilerinden Karl Deutsch ve Bruce Russett'te nasibini alıyor.

“sistem ve sistem modellerinin belirli bir alandaki değişimi anlamak adına gerekli olduğunu belirtiyor ve sistemi anlamak adına da bilimsel metotlara gereksinim olduğunu ekliyordu. Bu söylemin, fiziğin ya da doğa bilimlerinin prosedürlerinin kullanılması şeklinde yorumlanmaması gerektiğini belirten Kaplan, Bull’un normal sezgi ile bilimsel bilgiyi birbirine karıştırdığını ve bilimsel sezginin tarihsel olarak birçok keşifte ve yenilikte ne kadar hayati rolü olduğunu verdiği örnekler ile anlatmaya çalışıyordu” (Kaplan, 1966: 5-20).

Kaplan’ın yönelttiği karşı-eleştirilerden sonra Bull, ilk başlarda çok sert eleştirdiği Davranışsalcılığı 1960’lı yılların sonlarından itibaren daha yumuşak bir dille eleştirmeye başlamış ve özellikle diğer disiplinlerden gelenlerin katkılarını değerlendirmenin gerektiğini vurgulamıştır. Ancak başta ekonomist ve istatistikçiler olmak üzere diğer disiplin mensuplarının, Uluslararası İlişkiler’in özü konusunda yetersiz olduklarını ve bu kişilerin çabalarının disipline dair bir birikim oluşturamadığı noktasındaki şüphelerini eklemekten de geri kalmamıştır (Sondermann, 1968:120).

SONUÇ YERİNE: TARTIŞMAYI DEĞERLENDİRMEK

Gelenekselcilerin bazı noktalardaki kaygıları haklılık payı taşımakla birlikte Davranışsalcılığı sadece metodolojik bir devrim olarak görmek, onun disipline yaptığı katkıları yok saymak demektir.¹² Uluslararası İlişkiler’in tarihine bakarak disiplinin gelişiminde, özerklik kazanmasında, terminolojisinin oturmasında ve özellikle de yaptıkları dış politika analizi çalışmaları dikkate alınarak Davranışsalcılar disiplinin gelişimine hatırı sayılır düzeyde katkı yapmışlardır. Gelenekselciler, Davranışsalcılığı Uluslararası İlişkiler nosyonundan yoksun yeni kuşağın bir hevesle başlattığı gelip geçici bir iş olarak görmüş ancak 1950’lerde başlayan hava disiplinin bugünün de bile esmeye devam etmiştir (Monroe, 2004: 98).

Davranışsalcılığın, ortodoks Uluslararası İlişkiler yazınına alternatif olmaktan ziyade ikincil olabildiği (Halliday, 1990: 507),¹³ öte yandan temel önceliğinin ise metodolojik konularla sınırlı olduğu dile getirilmiş ve bunun bir

12 Örneğin, Siyaset Biliminde Davranışsalcı ekolün en önemli temsilcilerinden biri olan Easton, Davranışsalcılığı XX. yüzyılda sosyal bilimler alanında yaşanan en büyük dönüşüm olarak değerlendirilmiştir (Easton, 1985: 137).

13 Halliday’ın tersine Davranışsalcılığı sadece bir metodolojik çaba olarak görmekten ziyade onun bir alternatif olduğuna dair görüşler için bakınız: (Drulak, 2004: 80).

eksiklik olduğu da ifade edilmiştir. Ancak bu konuda daha doğru bir değerlendirme ve daha makul bir eleştiri için şu soruların da eleştiri yapanlar tarafından yanıtlanması gerekir: İdealizm-Realizm perspektifinden II. Dünya Savaşı sonrası dönemin okunamayacağını, her ikisinin de arkaik olduğunu anlamak adına daha ne kadar beklemek gerekiyordu? Uluslararası İlişkiler'in temel konuları ile ilgilenmediği noktasında eleştirilerde bulunan Gelenekselciler, çatışma çözümlemesi, karar alma yaklaşımı, işbirliği, ekonomik ilişkiler, uluslararası sistem, teknolojik yenilikler, devlet dışı aktörler, içerik analizi, kamuoyu çalışmaları ve daha birçok konuda hangi teorik açılımlarda bulunmuşlardır? Güç dengesi gibi hipotetik, uluslararası toplum gibi ütöpik dayanaklarla gayet somut bir gerçeklik olan uluslararası ilişkileri nasıl analiz etmişlerdir? Felsefeyi gizli özne, tarihi ve hukuku temel referans kaynağı olarak ve diğer tüm etkenleri göz ardı ederek uluslararası ilişkileri ne düzeyde açıklayabilmişlerdir?

Felsefeyi dışladıkları, tarihi yok saydıkları ve sosyo-politik gerçeklikleri görmezden geldikleri gerekçesi ile Davranışsalcıların eleştirilmesinin de sağlam dayanaklarının olmadığı ortadadır. Davranışsalcılar felsefi olarak tercihlerini mantıksal pozitivizmden yana kullanırken, tarihe de temel analiz unsuru gözüyle baktılar ve hatta Gelenekselcilerden bir adım öteye giderek tarihi kodlamaya çalıştılar. Sayı ve model fetişizmi eleştirisi kısmen geçerli olsa da, yaptıkları daha çok sosyo-politik gerçeklikleri daha işlevsel hale getirmek; ham bilgiyi sınıflandırıp modellemek, bunları anlamlı istatistiksel metotlarla karşılaştırılabilir hale getirmekten ibaretti (Puchala, 2004: 18-19). Ampirik bulgularla felsefi yaklaşımlar arasında bağlantı kurmakta zorlandıklarını (Hoffman, 1969: 32-35) itiraf etmekle birlikte felsefeyi ve geleneksel düşünce formlarını da tamamen yok saymadılar. Gelenekselcilerin analizlerinde asla yer vermediği birçok konuyu tamamen özgün çalışmalarla, Uluslararası İlişkiler literatürüne katan Davranışsalcıların önemli bir kesiminin doğa bilimcisi olması ise bu özgünlüğe bir hanel getirmemektedir.

Öte yandan önemli katkılarının yanı sıra Davranışsalcıların birçok yerde önemli eksikliklerinin ve teorik açıdan kusurlu yanlarının olduğunu kabul etmeliyiz. Ancak bu kusurlar Davranışsalcılığı sadece metodoloji ile özdeşleştirmeyi ya da Davranışsalcıların teorik bir bakışa sahibi olmadığını ileri sürmeyi gerektirmez. Bu noktada Davranışsalcıların asıl amacının *grand* bir teori üretmek olmadığını da vurgulanması gerekir.¹⁴ Onlar aslında oldukça

14 Örneğin, Davranışsalcılığın en önemli temsilcilerinden biri olan Morton Kaplan, uluslararası politikadaki teorik yaklaşımların tek tek her eylemi açıklamasının mümkün olmadığını çünkü çok sayıda değişkenin olduğunu ve sorunların çok

geniş bir alan olan uluslararası ilişkileri orta boy modeller ya da teorik yaklaşımlarla açıklamanın ve bu anlamda da disiplini zenginleştirmenin peşindeydiler (Holsti, 1991: 13–15). Davranışsalcılar, uluslararası ilişkilerdeki tüm sorunların Gelenekselcilerin savunduğu gibi salt sözel anlatılara dayalı teorik yaklaşımlarla çözümlenemeyeceğini, bazen matematiksel ya da istatistikî modellerle anlaşılabilceğini iddia ediyorlardı.

Sonuç olarak tümdengelimci ve veri toplamaya odaklanan Davranışsalcılık ile genellikle tümevarımcı ve tarih disiplini metotlarıyla araştırma üzerine yoğunlaşmış Gelenekselciler arasındaki tartışma (Navon, 2001: 614), Uluslararası İlişkiler disiplininin kendi kimliğini bulması bağlamında yadsınmayacak bir fonksiyon icra etmiştir (Lapid, 2002: 8). İlk büyük tartışma “kurgusal” bir yön taşıırken, Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışması, kendine has tarihsel bağlama sahip “gerçek” bir tartışmadır (Wæver, 1997: 12). Disiplinde bunun aksini iddia edenler ve “aslında ortada bir tartışma yoktu” diyenler de vardır.¹⁵ Ancak bu yöndeki eleştirilerin yersiz olduğu, bu tartışma sayesinde disiplinin yeni bir forma büründüğü geniş bir platformda kabul görüyor. Bu tartışmayı her disiplinde yaşanması gereken “sancılı bir dönem” olarak görmek de tartışmayı doğru okumamakla eş değerdir. Zira sosyal bilimlerin bir üyesi olan Uluslararası İlişkiler’in *sosyal* yönünü ihmal etmeden, vurguyu *bilime* veren Davranışsalcılık her şeyden önce bir dönem değil süreçtir. Bu süreç hala devam etmekte, demokratik barış tezinden oyun teorilerine, pazarlık stratejilerinden sistem modellerine kadar uzanan geniş bir yelpazede yolculuğunu sürdürmektedir (Frieden/Lake, 2005: 149-156. Tow, 2003: 314).

karmaşık olduğunu belirtmiştir. (Kaplan, 1982: 278). Uluslararası politika teorilerinin bireysel eylemleri ya da küçük olayları açıklayamayacağını çünkü uluslararası politika içerisindeki etkileşimlerin ve parametrelerin çok olduğunu belirten Kaplan, (uluslararası sistem yaklaşımları gibi) orta boy yaklaşımların bazı kalıpların ya da karakteristik unsurların tespit edilmesinde önemli olduğunu vurgulamıştır (Kaplan, 1968: 383).

- 15 Steve Smith’e göre, Gelenekselci kanadın sözcüsü konumundaki Hedley Bull ile Davranışsalcıların lideri konumundaki Morton Kaplan uluslararası ilişkilerin ne olduğuna dair aynı pencereden bakıyorlar yani aynı ontolojik gerçekliğe farklı metodolojik açılardan yaklaşıyorlardı; bu yüzden de Gelenekselcilerle Davranışsalcılar arasındaki tartışma yapmacık/sahteydi (*phoney war*). Çünkü Davranışsalcılar, Gelenekselcilerin özünü korumaktan öteye geçememişlerdi”. İlk tartışmanın yaşanmadığını, Realizmin galip gelmediğini ileri süren Smith, aynı şeyleri ikinci büyük tartışma için de tekrarlar. Smith ayrıca bu tartışmanın sadece metodolojik olduğunu farklı çalışmalarında birçok kez vurgulayarak aslında bu tartışma, uluslararası teori algılamasının ne kadar sınırlı olduğunu resmidir” der (Smith, 1994: 17; Smith, 1989: 20).

Kabul etmek gerekir ki Davranışsalcılar, “bilimsel devrim” olmadan önce sıg bir gündemi olan Uluslararası İlişkiler disiplinine zenginlik katmışlar ve derinlik kazandırmışlardır. Birçokları için hiçbir anlam ifade etmese de kendilerine has teknikleri, modelleri, yaklaşımları ile disiplinde bir çığır açmışlardır. Bu anlamda Davranışsalcıların etkisini sınırlı bir dönem ve nesille, belli başlı bazı konu başlıklarına indirgemek çok da doğru olmayacaktır. Soğuk Savaş sonrası dönemde giderek artan ölçüde Davranışsalcı yöntemlere başvurulmaktadır. Özellikle ABD’deki Uluslararası İlişkiler çalışmalarında Davranışsalcı paradigma hala etkisini sürdürmektedir.¹⁶ 1960’lı yılların veri depolama dalgası ile hayata geçirilen birçok proje hala sürdürülürken, Singer çatışma çözümlemesinde, Deutsch entegrasyon teorilerinde, Kaplan ise sistem modellerinde en çok referans gösterilen isim olmaya devam ediyor. Oyun teorileri geliştirilmeye ve her olaya uyarlanmaya çalışılıyor. Güç analizi Gelenekselci analiz mantığının dışına taşarak hala kullanılıyor. Karar alma yaklaşımları artık kendi başına bir çalışma konusu haline bürünmüş durumda. Teknoloji geliştikçe yeni dönem Davranışsalcılar –her ne kadar kendisini böyle tanımlayan bir grup olmasa da- ilk dönem Davranışsalcılar gibi uluslararası ilişkileri analiz etmede teknolojinin tüm imkânlarını kullanıyorlar.

1970 yılında disiplinin önde gelen isimlerinden biri olan Morgenthau, “Uluslararası İlişkiler’in hiçbir zaman gerçek anlamda bir disiplin olmadığını çünkü onu diğerlerinden ayıran epistemik sınırların belli olmadığını” vurgulamış ve “disiplinin hala şeklini alamadığını, ortak bir epistemik odağının olmadığını ve metodolojinin yerleşmediğini” savunmuştur (Morgenthau, 1970: 114). Aradan yaklaşık 40 yıl geçmiş olmasına rağmen Morgenthau’nun bu tespiti hala tartışılmakta ve birçok kişi tarafından benimsenmektedir. Ancak disiplinin hem epistemik hem de metodolojik sınırlarının belirlenmesinde, terminolojinin yerleşmesinde ve metodolojik sorunların tartışmaya açılmasında ikinci büyük tartışmanın ve özede de Davranışsalcılığın önemli roller üstlendiğini kabul etmeliyiz. Zira Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışması, disiplinin biyografisi yazılırken özellikle de Türkçe literatürde yeterince üzerinde durulmamış, birkaç paragrafı geçmeyecek şekilde yüzeysel olarak ele alınmış bir konudur. Oysa genel olarak bu tartışma özel olarak da Davranışsalcılık, elbette daha fazlasını hak etmektedir. Tartışmayı tam olarak kavramak, anlamak ve değerlendirmek için de, tarafların söylemleri yanında tartışmayı kendi zaman, zemin ve bağlamından koparmadan ele almak gerekmektedir.

16 Örneğin Alker ve Biersteker, 1980’lerin başında üniversitelerin okuma listelerine bakarak Uluslararası İlişkiler teorisi ile ilgili 792 makale ve kitabı analiz etmiş ve bunların 553’ünün davranışsalcı ekolden olduğunu tespit etmiştir (Alker/Biersteker, 1984: 129).

Kaynakça

- ALGER, Chadwick (1963), "Comparison of Intranational and International Politics," *The American Political Science Review*, 57/2.
- ALKER, Hayward R. (1990), "Rescuing 'Reason' from the 'Rationalists': Reading Vico, Marx and Weber as Reflective Institutionalists," *Millennium: Journal of International Studies*, 19/2.
- ALKER, Hayward/BIERSTEKER, Thomas (1984), "The Dialectics of World Order: Notes for a Future Archeologist of International Savoir Faire," *International Studies Quarterly*, 28/2.
- AYDIN, Mustafa (2004), "Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kitiği," *Uluslararası İlişkiler*, 1/1.
- BANKS, Michael (1984), "The Evolution of International Relations Theory," BANKS, Michael (ed.), *Conflict in World Society: A New Perspective on International Relations* (Sussex: Wheatsheaf Books).
- BAUER, Raymond A., et al. (1958), "National Support for Behavioral Science," *Political Research Organization and Design*, 1/5.
- BERNSTEIN, Steven, et al. (2000), "God Gave Physics the Easy Problems: Adapting Social Sciences to An Unpredictable World," *European Journal of International Relations*, 6/1.
- BRAUMOELLER, Bear F./SARTORI, Anne E. (1999), "Empirical-Quantitative Approaches to the Study of International Relations," SPRINZ, Detlef/WOLINSKY, Yael (eds.), *The Analysis of International Relations* (Evanston: Northwestern University Press).
- BREMER, Stuart A., et al. (2003), "Building a Science of World Politics: Emerging Methodologies and the Study of Conflict," *Journal of Conflict Resolution*, 47/1.
- BROWN, Chris (1997), *Understanding International Relations* (London: Macmillan Press).
- BULL, Hedley (1966), "International Theory: The Case for A Classical Approach," *World Politics*, 18/3.
- CHERNOFF, Fred (2004), "The Study of Democratic Peace and Progress in International Relations," *International Studies Review*, 6/1.
- CHOMSKY, Noam, et al. (1997), *The Cold War and the University: Toward an Intellectual History of the Postwar Years* (New York: The New Press).
- COX, Robert W. (1972), "Science in the Study of International Organization: A Rejoinder," *International Organization*, 26/1.
- CRAWFORD, Robert (2000), *Idealism and Realism in International Relations: Beyond the Discipline* (London: Routledge).
- CUTLER, Preston (1958), "Political Scientist at the Behavioral Sciences Center," *Political Research Organization and Design*, 1/4.
- ÇALIŞ, Şaban/ÖZLÜK, Erdem (2007), "Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması," *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18.
- DENEMARK, Robert A. (1999), "World System History: From Traditional International Politics to the Study of Global Relations," *International Studies Review*, 1/2.
- DEUTSCH, Karl (1958), "The Place of Behavioral Sciences in Graduate Training in International Relations", *Behavioral Science*, 3/3.
- DEUTSCH, Karl/RUSSETT, Bruce M. (1963), "International Trade and Political Independence," *The American Behavioral Scientist*, 6/7.
- DOUGHERTY, James/PFALTZGRAFF, Robert (1981), *Contending Theories of International Relations* (New York: Harper Row Publishers).
- DRULAK, Petr (2004), "The Theory of International Relations," *Perspectives*, 21.
- DRYZEK, John (2006), "Revolutions Without Enemies: Key Transformations in Political Science," *American Political Science Review*, 100/4.

- DUNNE, Timothy (1993), "Mythology or Methodology? Traditions in International Theory," *Review of International Studies*, 19/3.
- DUNNE, Timothy (1995), "International Society: Theoretical Promises Fulfilled?," *Cooperation and Conflict*, 30/2.
- EASTON, David (1985), "Political Science in the United States: Past and Present," *International Political Science Review*, 6/1.
- EVANS, Graham (1972), "Some Problems with a History of Thought in International Relations," *International Relations*, 4/6.
- FERGUSON, Yale/LITTLE, Richard (2004), "From International Politics to Global Politics: An Evolving Field," *Fifth Pan European International Relations Conference Paper* (Hague: September).
- FERGUSON, Yale/MANSBACH, Richard (1988), *The Elusive Quest: Theory and International Politics* (Columbia: University of South Carolina Press).
- FINNEGAN, Richard (1972), "International Relations: The Disputed Search for Method," *Review of Politics*, 34/1.
- FORSYTH, Murray (1978), "The Classical Theory of International Relations," *Political Studies*, 26/3.
- FOX, William/FOX, Annethe (1966), "The Teaching of International Relations in the United States," OLSON, William/SONDERMANN, Fred (eds.), *The Theory and Practice of International Politics* (New Jersey: Prentice Hall).
- FRIEDEN, Jeffrey/LAKE, David (2005), "International Relations as a Social Science: Rigor and Relevance," *The Annals of the American Academy*, 600.
- GADDIS, John Lewis (1987), "Expanding the Data Base: Historians, Political Scientists, and the Enrichment of Security Studies," *International Security*, 12/1.
- GELLER, Daniel/VASQUEZ, John (2004), "The Construction and Cumulation of Knowledge in International Relations," *International Studies Review*, 6/2.
- GOERTZ, Gary/DIEHL, Paul (1993), "Enduring Rivalries: Theoretical Constructs and Empirical Patterns," *International Studies Quarterly*, 37/2.
- GRAND, James C. (2005), "Integration and Fragmentation in Political Science: Exploring Patterns of Scholarly Communication in A Divided Discipline," *The Journal of Politics*, 67/4.
- GRIFFITHS, Martin (1992), *Realism, Idealism and International Politics: A Reinterpretation* (London: Routledge).
- GUZZINI, Stefano/LEANDER, Anna (2001), "Social Theory of International Relations: An Appraisal of Alexander Wendt's Theoretical and Disciplinary Synthesis," *Journal of International Relations and Development*, 4/4.
- HALLIDAY, Fred (1990), "The Pertinence of International Relations," *Political Studies*, 38/3.
- HALLIDAY, Fred (1994), *Rethinking International Relations* (Hampshire: Macmillan Press).
- HARTY, Martha/MODELL, John (1991), "The First Conflict Resolution Movement, 1956-1971," *The Journal of Conflict Resolution*, 35/4.
- HASS, Michael (1974), *International Systems: A Behavioral Approach* (New York: Chandler Publishing).
- HOFFMANN, Stanley (1969), "Theory and International Relations," ROSENAU, James (ed.), *International Politics and Foreign Policy* (New York: The Free Press).
- HOFFMANN, Stanley (1986), "Hedley Bull and His Contribution to International Relations," *International Affairs*, 62/2.
- HOLLIS, Martin/SMITH, Steve (2000), "The International System," LINKLATER Andrew (ed.), *Critical Concepts in Political Science Vol. III* (New York: Routledge).
- HOLSTI, Kalevi (1991), *Change in the International System: Essays on the Theory and Practice of International Relations* (New York: Edwar Elgar).

- JOYNT, Carey B./CORBETT Percy (1978), *Theory and Reality in World Politics* (London: MacMillan).
- KAPLAN, Morton (1966), "The New Great Debate: Traditionalism versus Science in International Relations," *World Politics*, 19/1.
- KAPLAN, Morton (1974), "Systems Theory and Objectivity," *Theory and Decision*, 5/4.
- KAPLAN, Morton (1982), "Traditional Theory and All the King's Men," *Theory and Decision*, 14/2.
- KAPLAN, Morton A. (1968), "The Systems Approaches to International Politics," KAPLAN, Morton A. (ed.), *New Approaches to International Relations* (New York: St. Martin's Press).
- KEYFITZ, Nathan (1979), "Understanding World Models," *Behavioral Science*, 24/3.
- KIM, K. W. (1965), "Limits of Behavioural Explanation in Politics," *The Canadian Journal of Economics and Political Science*, 31/3.
- KING, Gary (1989), "Event Count Models for International Relations: Generalizations and Applications," *International Studies Quarterly*, 33/2.
- LAPID, Yosef (2002), "Sculpting the Academic Identity: Disciplinary Reflections at the Dawn of a New Millennium," PUCHALA, Donald J. (ed.), *Visions of International Relations: Assessing an Academic Field* (Columbia: University of South Carolina Press).
- LARSON, Deborah W. (2003), "Academic Warriors and the Cold War Enemy," *Diplomatic History*, 27/4.
- LESLIE, Stuart (1994), *The Cold War and American Science: The Military-Industrial-Academic Complex at MIT and Stanford* (New York: Columbia University Press).
- LIJPHART, Arend (1974), "The Structure of the Theoretical Revolution in International Relations," *International Studies Quarterly*, 18/1.
- LINKLATER, Andrew (2000), "General Introduction", LINKLATER, Andrew (ed.), *International Relations: Critical Concepts in Political Science Vol. I* (New York: Routledge).
- LITTLE, Richard (1978), "A Systems Approach," TAYLOR, Trevor (ed.), *Approaches and Theory in International Relations* (New York: Longman).
- LONGLEY, Henry (1993), *Emergent Scientific Epistemology and International Relations* (University of Miami: Unpublished PhD Thesis).
- MACNEAL, Edward (1997), "Foundations of A Theory of Decision Making," *et Cetera*, 54/3.
- McCLELLAND, Charles A. (1969), "International Relations: Wisdom or Science?," ROSENAU, James (ed.), *International Politics and Foreign Policy* (New York: The Free Press).
- McDOUGALL, Walter (2000), "The Cold War Excursion of Science," *Diplomatic History*, 24/1.
- MILNER, Helen (1998), "Rationalizing Politics: The Emerging Synthesis of International, American, and Comparative Politics," *International Organization*, 52/4.
- MINTZ, Alex (2005), "The Method of Analysis Problem in International Relations", MINTZ, Alex/RUSSETT, Bruce (ed.), *New Directions for International Relations: Confronting the Method of Analysis Problem* (Lanham: Lexington Books).
- MONROE, Kristen R. (2004), "The Chicago School: Forgotten but Not Gone," *Perspectives on Politics*, 2/1.
- MORGAN, Patrick (1987), *Theories and Approaches to International Politics: What Are We to Think?* (New Brunswick: Transaction Books).
- MORGENTHAU, Hans J. (1970), "International Relations 1965-1969," *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 390.
- NAVON, Emmanuel (2001), "The Third Debate Revisited," *Review of International Studies*, 27/4.
- NORTH, Robert/WILLARD, Matthew (1984), "The Post-Behavioralism Debate: Indeterminism, Probabilism and the Interaction of Data and Theory," BANKS, Michael (ed.), *Conflict in World Society: A New Perspective on International Relations* (Sussex: Wheatsheaf Books).

- ÖZLÜK, Erdem (2006), *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gelenekselcilik Davranışsalcılık Tartışması ve Çağdaş Uluslararası İlişkiler Teorilerine Etkisi*, (Konya: Selçuk Üniversitesi) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ÖZLÜK, Erdem (2008), "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Davranışsalcı Paradigmanın Anlamı, Kökeni ve Çatışma Çözümlemesi Orneğinde Davranışsalcılığın Katkısı," *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19.
- PFALTZGRAFF, Robert (1974), "International Relations Theory: Retrospect and Prospect," *International Affairs*, 50/1.
- PLANTAN, Frankan (2002), *A History of International Relations As A Field of Study* (University of Pennsylvania: Unpublished PhD Thesis).
- PORTER, Tony (1994), "Postmodern Political Realism and International Relations Theory's Third Debate," SJOLANDER, Claire T./COX, Wayne S. (eds.), *Beyond Positivism: Critical Reflections on International Relations* (Boulder: Lynne Rienner).
- PUCHALA, Donald (1990), "Woe to the Orphans of the Scientific Revolution", *Journal of International Affairs*, 44/1.
- PUCHALA, Donald (2004), *Theory and History in International Relations* (New York: Routledge).
- RAPOPORT, Anatol (1970), "Can Peace Research be Applied?," *The Journal of Conflict Resolution*, 14/2.
- ROBIN, Ron (2001), *The Making of the Cold War Enemy: Culture and Politics in the Military-Intellectual Complex* (Princeton: Princeton University Press).
- ROSENAU, James N. (1965), "Behavioral Science and the Study of International Relations," *The Journal of Conflict Resolution*, 9/4.
- SCHMIDT, Brian C. (2002), "On the History and Historiography of International Relations," CARLSNAES, W. et al. (ed.), *Handbook of International Relations* (London: Sage Publications).
- SCHMIDT, Brian C. (2002), "Together Again: Reuniting Political Theory and International Relations Theory," *British Journal of Politics and International Relations*, 4/1.
- SINGER, David J. (1958), "Threat Perception and the Armament Tension Dilemma," *The Journal of Conflict Resolution*, 2/1.
- SINGER, David J. (1963), "Inter-Nation Influence: A Formal Model," *The American Political Science Review*, 57/2.
- SINGER, David J. (1965), "Data-Making in International Relations," *Behavioral Science*, 10/1.
- SINGER, David J. (1990), *Models, Methods and Process in World Politics: A Peace Research Odyssey, Models* (Boulder: Westview Press).
- SJOLANDER Claire T./COX, Wayne S. Cox (1994), "Critical Reflections on International Relations," SJOLANDER, Claire T./COX, Wayne S. Cox (eds.), *Beyond Positivism: Critical Reflections on International Relations* (Boulder: Lynne Rienner).
- SKOLNIKOFF, Eugene (1993), *Elusive Transformation: Science, Technology and the Evolution of International Politics* (New Jersey: Princeton University Press).
- SMITH, Steve (1989), "Paradigm Dominance in International Relations: The Development of International Relations as a Social Science," DYER, Hugh C./MANGASARIAN, Leon (ed.), *The Study of International Relations: The State of the Art* (London: MacMillan).
- SMITH, Steve (1994), "The Self-Images of a Discipline: A Genealogy of International Relations Theory," SMITH, Steve/BOOTH, Ken (eds.), *International Relations Theory Today* (Cambridge: Polity Press).
- SMITH, Steve (1996), "Positivism and Beyond," BOOTH, Ken et al. (ed.), *International Theory: Positivism and Beyond*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- SMITH, Steve (2002), "The United States and the Discipline of International Relations: Hegemonic Country Hegemonic Discipline," *International Studies Review*, 4/2.

- SMITH, Thomas W. (1997), *The Use and Abuse of History in the Study of International Relations* (The University of Virginia: Unpublished PhD Thesis).
- SONDERMANN, Fred A. (1968), "Methodology in International Studies: A Critique," *International Studies Quarterly*, 12/1.
- STARR, Harvey (1974), "The Quantitative International Relations As Surfer Riding the Fourth Wave," *The Journal of Conflict Resolution*, 18/2.
- SYLVAN, Donald A. (1994), "Case-Based, Model-Based, Explanation-Based Styles of Reasoning in Foreign Policy," *International Studies Quarterly*, 38/1.
- TANRISEVER, Oktay (2000), "Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik Davranışsalcılık Tartışması" ERALP, Atilla (ed.), *Devlet Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* (İstanbul: İletişim).
- THOMPSON, Kenneth W. (1955), "Beyond National Interest: A Critical Evaluation of Reinhold Niebuhr's Theory of International Politics," *Review of Politics*, 17/2.
- THOMPSON, Kenneth W. (1952), "The Study of International Politics: A Survey of Trends and Developments," *The Review of Politics*, 14/4.
- TOW, William (2003), "Apocalypse Forever? International Relations Implications of 11 September," *Australian Journal of Politics and History*, 49/3.
- UZGEL, İlhan (2004), *Ulusal Çıkar ve Dış Politika: Türk Dış Politikasının Belirlenmesinde Ulusal Çıkarın Rolü: 1983-1991* (Ankara: İmge Kitabevi).
- VANDENBERG, Steven G. (1959), "Some Thought About Possible Changes in Research Practices Resulting From the Use of Electronic Computers," *Behavioral Science*, 4/2.
- WÆVER, Ole (1997), "Figures of International Thought: Introducing Persons Instead of Paradigms," NEUMANN, Iver/WÆVER, Ole (eds.), *The Future of International Relations* (London: Routledge).
- WEISS, Charles (2005), "Science, Technology and International Relations," *Technology in Society*, 27.
- WENDT, Alexander (2001), *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press).
- WILMER, Franke (2002), *The Social Construction of Man, the State, and War: Identity, Conflict, and Violence in Former Yugoslavia* (New York: Routledge).
- WOLFERS, Arnold (1947), "International Relations as a Field of Study," *Columbia Journal of International Affairs*, 1/1.
- ZINNES, Dina A. (1968), "An Introduction to the Behavioral Approach: A Review," *The Journal of Conflict Resolution*, 12/2.